

Stadswandeling Utrecht

Auteur: Marycke Naber

Middeleeuwse kerken, parken, musea

Op en rond het huidige Domplein legden de Romeinen rond 50 n.Chr. de basis voor de stad Utrecht met de bouw van het fort Castellum Traiectum. In 690 stichtte de Angelsaksische missionaris en bisschop Willibrord binnen de grotendeels verlaten grenspost een geestelijk centrum. Vanaf de 8e eeuw, met een onderbreking vanwege Vikingen, zetelde een bisschop in Utrecht. Vanaf de 10e eeuw kreeg deze steeds meer wereldlijke macht. Hij werd toen de belangrijkste vorst in de Noordelijke Nederlanden. In de 11e eeuw werd het kerkelijk centrum uitgebreid met de Janskerk, de Pieterskerk en de niet meer bestaande Paulusabdij, en Mariakerk die samen met de Domkerk het Utrechtse Kerkenkruis vormden. In 1122 bevestigde keizer Hendrik V de door bisschop Godebald verleende stadsrechten en werd de stad omwald. Vanwege de groei van de bevolking kwamen er drie nieuwe parochiekerken, waaronder de Nicolaikerk, naast de oudste, de Buurkerk. Op en rond het huidige Domplein legden de Romeinen rond 50 n.Chr. de basis voor de stad Utrecht met de bouw van het fort Castellum Traiectum. In 690 stichtte de Angelsaksische missionaris en bisschop Willibrord binnen de grotendeels verlaten grenspost een geestelijk centrum. Vanaf de 8e eeuw, met een onderbreking vanwege Vikingen, zetelde een bisschop in Utrecht. Vanaf de 10e eeuw kreeg deze steeds meer wereldlijke macht. Hij werd toen de belangrijkste vorst in de Noordelijke Nederlanden. In de 11e eeuw werd het kerkelijk centrum uitgebreid met de Janskerk, de Pieterskerk en de niet meer bestaande Paulusabdij, en Mariakerk die samen met de Domkerk het Utrechtse Kerkenkruis vormden. In 1122 bevestigde keizer Hendrik V de door bisschop Godebald verleende stadsrechten en werd de stad omwald. Vanwege de groei van de bevolking kwamen er drie nieuwe parochiekerken, waaronder de Nicolaikerk, naast de oudste, de Buurkerk. In 1636 werd de Universiteit Utrecht opgericht, met het Academiegebouw aan het Domplein.

Routebeschrijving

Verlaat het station via de uitgang Centrum. Volg bij Hoog Catharijne de pijlen naar het centrum.

1. Loop na de uitgang van Hoog Catharijne langs de rechterkant van het plein, ga aan het eind LA, Vredenburg, en meteen RA, Drieharingstraat. Ga aan het eind LA langs de Oude Gracht en bij de 1e brug (voor je stadskasteel Oudaen) RA. *Het versterkte patriciërshuis werd kort na 1276 gebouwd als het stamhuis van de familie Zoudenbalch en kwam in 1395 in bezit van de familie van Oudaen. Van 1758 tot 1965 heeft het huis dienstgedaan als bejaardentehuis, vanaf 1986 is het een horecagelegenheid.*

2. Ga aan de overkant van de gracht RA, langs de Winkel van Sinkel. *Het pand met de vier gietijzeren kariatiden is in opdracht van de uit Duitsland afkomstige Anton Sinkel gebouwd als eerste warenhuis in Nederland en in 1839 geopend. De firma Sinkel was in 1822 in Amsterdam begonnen als manufacturenzaak en had ook filialen in Leeuwarden, Rotterdam en Leiden.* Loop RA langs de gracht en houd links aan langs het neoclassicistische stadhuis uit 1830. Zie de plaquettes links op de gevel en rechts naast het bordes.
3. Ga daarna LA, Oudkerkhof, op het kruispunt RD, Achter St.-Pieter. Houd rechts aan langs gebouw De Krakeling op nr. 8 en ga bij het kruispunt LA, Pieterskerkhof. *De romaanse Pieterskerk uit 1048 vormde het oostpunt van het Utrechtse 'Kerkenkruis', waarvan de Domkerk het middelpunt was. De kerk is een aantal keer door brand beschadigd en de meest westelijke travee met de twee bijbehorende torens is afgebroken na beschadiging door een tornado in 1674. Toch is het de meest compleet bewaarde romaanse kerk in Utrecht. Na de Reformatie in 1580 werd de kerk jarenlang gebruikt als kazerne, het koor van 1621 tot 1625 als snijkamer van de latere universiteit. Sinds 1656 is de kerk in gebruik als Waalse Kerk.*
4. Ga de 1e straat LA, Pieterstraat, op het kruispunt LA langs de Kromme Nieuwegracht. Loop op het kruispunt RD, Jansdam, ga aan het eind RA, Korte Jansstraat. *Als je naar de Sint-Willibrordkerk uit 1877 wilt, ga dan de 1e straat LA, Minreboederstraat.* Houd bij het driehoekige plein links aan, Janskerkhof, langs het standbeeld van Sint Willibrord te paard. Steek de drukke weg over en loop langs de voorgevel van de Janskerk, het Anne Frankmonument en de hoofdwacht met een gevelsteen uit 1660. *De romaanse kerk uit 1040 vormde het noordelijke punt van het 'Kerkenkruis'. Na beschadiging door de tornado van 1674 is het westwerk met de nog resterende zuidelijke toren afgebroken en vervangen door de huidige gevel.*
5. Ga direct na de kerk RA, loop er omheen, ga aan de achterkant RA, op het klinkerfietspad LA langs het urinoir. Loop na de brug over de Drift met fraaie brugleuning RA het Janskerkhof over via de oversteekplaats en ga meteen LA, Nobelstraat. Ga de 2e straat RA, Muntstraat, op het kruispunt LA langs het water (Kromme Nieuwegracht).
6. Ga op de T-splitsing LA, loop bij de driesprong RD over het halfverharde pad en houd rechts aan. Steek de klinkerweg over en loop RD over het halfverharde voetpad langs de singel. Ga op de Y-splitsing schuin RA, houd rechts aan en ga aan het eind RA langs het infopaneel over de historie van Park Lepelenburg. Steek de klinkerweg over, (brug naar links negeren) en loop RD over het halfverharde pad.
7. Houd links aan langs de singel. Aan je rechterhand staat het Leeuwenbergh Gasthuis. *Dit is in 1567 als pesthuis gebouwd met geld uit de nalatenschap van Agnes van Leeuwenberch. De ziekte was op dat moment aan het verdwijnen, daarom deed het gebouw al gauw dienst als gasthuis. Later werd het gebruikt als kazerne, universiteitsgebouw, laboratorium en een tehuis voor aankomende apothekers. In 1930 werd het de NH Leeuwenbergkerk. In 2007 is het gebouw gerestaureerd, sinds 2020 een multifunctioneel centrum voor kamermuziek en een evenementenlocatie, in bezit van Stadsherstel NV* Loop RD, zijpaden negeren.

8. Bovenaan staat museum en sterrenwacht Sonnenborgh. *Dit is in 1552 op last van keizer Karel V gebouwd als een van de vier stenen bolwerken aan de Stadsbuitengracht. Halverwege de 19e eeuw zorgde hoogleraar Buys Ballot ervoor dat de Sterrenwacht van de Smeetoren naar de Sonnenborgh verhuisde en richtte hij op deze plaats het KNMI op. Na het vertrek daarvan naar De Bilt in 1897 stond Sonnenborgh weer geheel in het teken van de sterrenwacht. Nu is het een publiekssterrenwacht en een museum voor weerkunde, sterrenkunde en bastiongeschiedenis.*
9. Steek weer beneden de klinkerweg over en loop RD, Agnietenstraat, met aan je rechterhand de Kameren die in 1651 in opdracht van patriciër Maria van Pallaes werden gebouwd. Op nr. 5 staat de Fundatie van Renswoude. *Maria Duyst van Voorhout van Renswoude heeft na haar overlijden in 1754 haar vermogen nagelaten aan de huisvesting en het onderwijs van schrandere weeskinderen, in Delft, Den Haag en in dit gebouw. Aan de straat tegenover de plaque bevindt zich het Universiteitsmuseum met de Oude Hortus Botanicus.*
10. Op nr. 2 staat het Willem Arntsz Huis uit 1461, zie het infobordje, verderop het nijntje museum, daar tegenover het Centraal Museum in een voormalig nonnenklooster uit 1420. Ga daarna LA, Nicolaaskerkhof en RA langs de Nicolaïkerk uit de 12e eeuw met een 16e-eeuwse klokkentoren. Daarna ga je RA en LA, Nicolaasstraat, aan het eind RA (Twijstraat). Loop bij de brug RD de trap af en over de werf langs de vanaf 1122 gegraven Oudegracht. Ga de tweede houten trap op, bovenaan LA en de 1e straat RA, Vrouwjutenstraat.
11. Ga na nr. 8 LA door het metalen hek en loop RD. Ga meteen na de pergola RA over het houtsnipperpad, bij het ronde pleintje LA. Volg het klinkerpad met de bocht naar links. Ga direct na het vlonderbruggetje RA door het poortgebouw, aan het eind LA. Op het kruispunt ga je RA, Zuilenstraat *(als je naar Museum Catharijneconvent wilt, loop dan RD)*.
12. Aan het eind ga je LA langs de eind 14e eeuw gegraven Nieuwegracht (desgewenst over de werven), bij de 3e brug schuin RA. Voor je zie je Paushuize. *Het huis is vanaf 1517 gebouwd in opdracht van Adrianus VI, de enige Nederlandse paus. Adriaan was in die tijd nog geen paus. Hij was verbonden aan het hof van keizer Karel V in Spanje en hoopte ooit terug te keren naar zijn geboortestad Utrecht. Hij werd echter in 1522 tot paus gekozen en stierf 600 dagen later onder dubieuze omstandigheden in Rome. Hij heeft dit huis dus nooit bewoond.*
13. Ga de 1e straat LA, Achter de Dom. Na de bocht naar rechts ga je LA door de achteringang van de Pandhof van de Domkerk. Verlaat deze aan de andere kant. *Als de Pandhof gesloten is, loop dan RD, ga aan het eind LA, Voetiusstraat, en bij het Domplein LA voor de Dom langs naar de gotische ingang van de Pandhof.* Met je rug naar de ingang van de Pandhof bevindt zich links het Academiegebouw (zie het informatiebord). Loop RD langs het standbeeld van Jan van Nassau, ga daarna schuin RA.
14. Aan je rechterhand staat de Dom. *Deze is tussen eind 13e en begin 16e eeuw gebouwd ter vervanging van de romaanse St.-Maartenskerk. De bouw van de 112 meter hoge Domtoren tussen 1321 en 1382 was een prestigeproject. Het plein is na 1826 ontstaan, toen het laatste puin van het door de tornado van 1674 ingestorte schip is geruimd.* Loop via het poortje links van de Domtoren tussen nrs. 21a en 22 naar Flora's Hof. *Deze sluit om 17.00. Loop, indien gesloten, onder de Domtoren door en RD, Servetstraat. Zie verder bij routepunt 15.* Verlaat de hof aan de rechterkant en ga LA, Servetstraat.

15. Ga na de brug de 2e straat RA en meteen schuin LA, Buurkerkhof. Ga na Museum Speelklok in de van oorsprong 10e-eeuwse Buurkerk (zie het informatiebord links van de ingang) RA, dan de 1e steeg LA, Buurkerksteeg. Aan het eind zie je voor je Huis Zoudenbalch (zie het informatiebordje aan de rechterkant). Ga hier LA (Donkerstraat). Steek de winkelstraat over en loop RD, Kuipersteeg, aan het eind bij het Eloyen Gasthuis uit oorspronkelijk 1440 RA, Boterstraat. Loop RD, Mariaplaats, langs het poortje van de voormalige Rooms-katholieke burgerschool en de Mariapomp uit 1844.
16. Ga aan het eind RA en meteen LA. Na de poort betreed je de Pandhof Sinte Marie. Ga LA het trapje af en na de haakse bocht van de kloostergang RA de tuin in. *De 11e-eeuwse kloostergang behoorde tot de voormalige Mariakerk van de proosdij van Sint Maria of Oudmunster. De kerk, die dateerde uit de 11e en 12e eeuw en gold als een van de fraaiste romaanse gebouwen in Nederland, is in de eerste helft van de 19e eeuw afgebroken.* Ga in de verste hoek aan de linkerkant de trap op en loop RD. Ga aan het eind LA (Mariaplaats), loop RD over de brug en het zebrapad. Ga voor de fietsenrekken RA via de oversteekplaats, dan LA en even later RA de roltrap op, Hoog Catharijne. Volg daar de pijlen naar de stationshal.

Praktische informatie

Kijken

Openingstijden Pieterskerk, Sint-Willibrordkerk, Janskerk en Nicolaïkerk: kerkenkijken.nl

Museum en sterrenwacht Sonnenborgh, Zonnenburg 2, sonnenborgh.nl

Oude Hortus Botanicus en Universiteitsmuseum Utrecht, Lange Nieuwstraat 106, umu.nl/oude-hortus

nijntje museum, Agnietenstraat 2, nijntjemuseum.nl

Centraal Museum, Agnietenstraat 1, centraalmuseum.nl

Morren Galleries, Oudegracht 340, morrengalleries.nl

Museum Catharijneconvent, Lange Nieuwstraat 38, catharijneconvent.nl

Dom van Utrecht, ingang Domplein, domkerk.nl

Museum Speelklok in de Buurkerk, Steenweg 6, Utrecht, 030 231 2789, museumspeelklok.nl

Eten en drinken

Allerlei horecagelegenheden langs de route, zie de kaart

Parkeren

www.parkeren-utrecht.nl/pr

Routebeschrijving, topografische kaart en GPS-track van deze wandeling vind je op

Wandelzoekpagina: www.wandelzoekpagina.nl/wandeling/stadswandeling-utrecht/20732/.

Reactie, opmerkingen en aanvullingen zijn welkom op Wandelzoekpagina.

In de rijk geïllustreerde wandelgids Romeinse Veldtochten beschrijft Marycke Naber zeven routes in het Limesgebied, de noordgrens van het Romeinse Rijk: langs reconstructies van Romeinse wegen, wachttorens en fundamenten van forten, en langs musea en dergelijke waar opgegraven Romeinse schatten te bezichtigen zijn. Historica Ester Smit heeft bij elk hoofdstuk boeiende themaverhalen geschreven over het dagelijks leven van de Romeinen en hun relatie tot de oorspronkelijke bewoners. De gids is te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

The advertisement features a background of various colorful maps. On the left, there is a small inset showing three overlapping maps. In the center, a large white number '4' is inside a red circle. To the right of the circle, the text 'Neem een abonnement!' is written in red, and 'Meer dan 1500 wandelkaarten' is written in blue. On the far right, a red rounded rectangle contains the text 'voor slechts € 13,50' in white.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50